

У цьому хлібному короваї праця, перш за все, колективу співробітників відділу селекції пшениці. Певну аналітичну роботу з оцінки номерів конкурсних сортовипробувань на стійкість до фітозахворювань на інфекційних фонах виконував відділ фітопатології; великий об'єм аналізів на технологічні показники якості зерна матеріалу сортовипробувань і методи седиментації, починаючи з селекційного розсадника, виконував відділ генетичних основ селекції, що відображено в співавторстві створених сортів.

УДК 633.1.631.527

С.П. ЛИФЕНКО, М.І. ЄРИНЯК

Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннєзнавства та сортовивчення, Україна

МЕТОДИ І РЕЗУЛЬТАТИ СЕЛЕКЦІЇ СОРТІВ ІНТЕНСИВНОГО ТИПУ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Історія селекції пшениці м'якої озимої в Селекційно-генетичному інституті повністю відображає історію селекції у більшості країн світу, де ця культура має суттєве економічне значення. Вона характеризується чітко вираженими етапами, серед яких мали найбільше значення: народна селекція та використання її результатів у наступній науково-методичній селекції; створення сортів з застосуванням різних типів гібридизації; застосування досягнень досліджень генетики, закономірностей онтогенезу, фітопатології та інше. Для всіх цих етапів була чітко виражена загальна тенденція – поступовий перехід від екстенсивного до напівінтенсивного та інтенсивного типів сортів. Інтенсивність сорту характеризується багатьма морфологічними, біологічними і господарсько корисними ознаками. Взагалі її можна визначити як здатність генотипу заступенем реалізації природних і агротехнічних чинників родючості.

На Півдні України найбільше значення мала поява сортів високоінтенсивного типу та короткостеблових генотипів (напівкарликових та низькорослих сортів). Першими на той час в Україні (тодішньому Союзі) були сорти Одеська 75 та Одеська напівкарликова – 1975 рік передачі на державне сортовипробування. Донором генів карликовості став штучний мутант Краснодарський Карлик 1. Сорти напівкарликового типу вперше досягли рівня урожайності 73-75 ц/га, перевершивши стандарт на 12-18 ц/га.

В ті роки, коли зберігався високий рівень природної родючості ґрунту і добрив було в достатній кількості, сорти напівкарликового типу з висотою рослин 70-75 см були кращими для вироб-

ництва і за площами посіву у виробництві швидко переступили мільйонний рубіж.

Наступним етапом селекції сортів інтенсивного типу стало широке використання внутрішньовидових схрещувань генетично та екологічно віддалених форм, зокрема ярих сортів мексиканської та індійської селекції: Верлд Сідз 18777, Верлд Сідз 1812, Лермо Рохо, Шоті Лерма, а також сорти селекції США Ред Рівер 68 та генетична лінія Пард'ю 4930. Виконання цієї програми дало змогу вирішити низку селекційних проблем:

1. Створити сорти з генетичним потенціалом урожайності понад 100 ц/га.

2. Науково обґрунтувати оптимальну висоту рослин сортів 85-105 см з урахуванням рівня агротехніки у сучасних виробничих умовах;

3. Створити спекостійкі та посухостійкі сорти з потужною кореневою системою.

4. Розробити новий напрям селекції – сильні та надсильні сорти з генетичним потенціалом якості зерна (сила борошна 450-500 о.а.).

5. Розробити і науково обґрунтувати оптимальний тип онтогенетичного розвитку рослин – середньоранні за тривалістю вегетації з задовільною і вищесередньою морозо-зимостійкістю (яровизаційний період в накільченому насінні 40-45 діб) та з пониженою фото чутливістю.

6. Розробити і науково обґрунтувати оптимальну структуру сортів степового еко типу за листовим індексом.

7. Створити стійкі та толерантні до грибних захворювань сорти високоінтенсивного типу.

За роки виконання наукових програм (1970-2015 рр.) у науковому підрозділі створено 95 сортів пшениці м'якої озимої, 25 з яких широко використовуються в виробництві, а значна частина сортів широко використовувалась у минулі роки.

УДК 633. 11 «324»: 631. 524. 85

М.А. ЛИТВИНЕНКО

Селекційно-генетичний інститут – Національний центр насіннезнавства і сортовивчення, Україна

СТВОРЕННЯ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ (TR. AESTIVUM), АДАПТОВАНИХ ДО ЗМІН КЛІМАТУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Проведено аналіз метеорологічних показників за останні 45 років на півдні України. Показано, як зміни цих показників, а також роки з різним комбінуванням сезонних характеристик метео-